

Hon reste till Finland – fann sin gamla mor!

Kaarina Kördel reste med sin man Göran på vinst och förlust till Åbo för att leta efter sitt gamla föräldrahem.

Tro det eller ej – men där på trappan till det gamla huset stod en gammal gumma som visade sig vara Kaarinas mor!

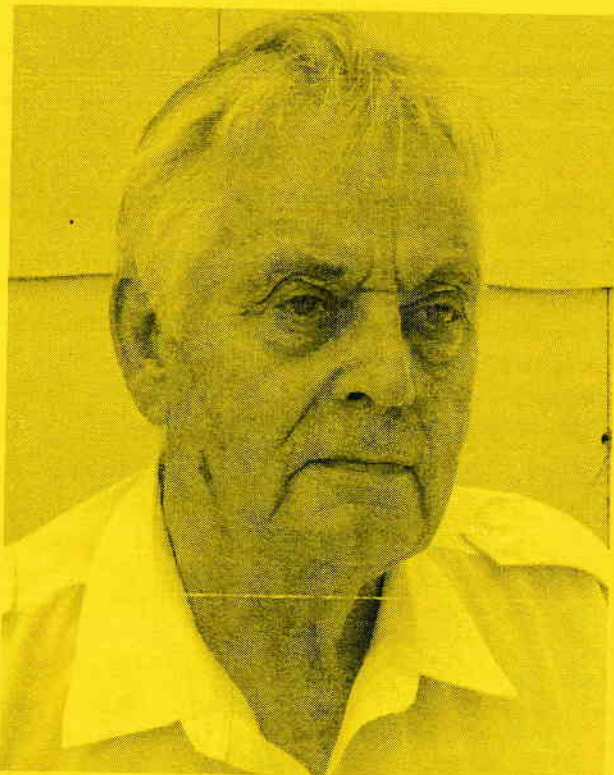
Läs hennes egen fantastiska berättelse

Sidorna 4-7.

Tuula Kaarina 7 år

Varför teg man om riskerna?

Unto Sinisalo minns den svåra tågolyckan i mars 1940 där 31 personer omkom, bland dem 15 krigsbarn på väg till Sverige. Han har svårt att förstå hur katastrofen kunde tystas ner så totalt. Foto: Kai Rosnell

Att mitt under brinnande krig skicka iväg tusentals barn från Finland – även om destinationen var ett fredligt grannland som Sverige – var inte riskfritt.

Haven var kraftigt minerade och fientliga ubåtar lurade även på civila fartyg. Sovjetiskt flyg bombade inte bara transporttåg med finska soldater utan även tåg med krigsbarn på väg till Sverige via Tomeå-Haparanda.

Och "vanliga" olyckor förekom emellanåt: tåg kolliderade.

Men riskerna talade man tyst om, eller rättare: man nämnde inte ens riskerna för de föräldrar som funderade på att skicka iväg sina barn.

Nu, 65 år efter händelserna, kan man berätta om dem och försöka analysera orsakerna till att de förtegs.

Ubåtsattacken mot ett fartyg med krigsbarn resulterade i att en finsk följesbåt sjönk. Den händelsen gav upphov till stora tidningsartiklar och finns också omnämnd i krigskrönikorna.

Den stora tågolyckan vid Iittala däremot tystades ner nästan totalt.

Unto Sinisalo (bilden t v) var med på tåget. Han har i hela sitt liv funderat på om det bara var en mardröm, eller varför det inte skrevs något om olyckan. Inte ens hans mor fick veta någonting om vad hennes barn hade varit med om.

Stort reportage med ögonvittnen på sidorna

8, 9, 10 och 11 samt Sista sidan.

Från redaktionen

Det är med en stor glädje och en viss förväntan jag lämnar detta nummer av vår medlemstidning till tryckning.

Glädje: det är alltid roligt att kunna publicera positiva berättelser. **Tuula Kaarinas** egen berättelse om hur hon äntligen tog mod till sig och började leta efter sin gamla mor i Finland som hon inte hört av på decennier motsvarar höga krav. Och hur hon fann henne!

Förväntan: inför läsarnas reaktioner...

Storyn är för resten inte slut där. Det framgår av det planerade innehållet för nästa nummer.

Tuula Kaarina ville ju också ha uppgifter om sin far, inte bara ett namn som inte gick att spåra.

I somras, sedan hennes berättelse redan skrivits och redigerats, fick jag ett meddelande på min mobil: "Jag har funnit min far!!!"

Nu återstår ett par månader av efterforskningar i diverse arkiv i Finland för att få reda på vem han var, om Tuula Kaarina kanske har syskon eller kusiner som hon aldrig haft en aning om.

Det är ett spännande arbete!

Så än finns det hopp för er andra i liknande situation. Erkki, Hillevi med flera. Det kan gå!

* * *

Detta nummer har ett tema: riskema med krigsbarns-transporterna. Vi kan publicera ögonvittnesskildringar från två av de mest traumatiska händelserna i sammanhanget: abåtsattacken mot en fartygskonvoj och den svåra tågolyckan vid Iittala.

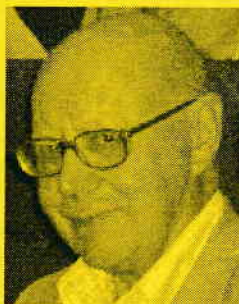
Det märkliga med tågkatastrofen var att den tystades ner så totalt att inte ens barnens anhöriga fick reda på vad som hade hänt.

* * *

Som journalist har man en dubbel uppgift: att bjuda på intressanta reportage, men också att bidra till historieskrivningen. Det gäller ju vår egen närhistoria, och jag inbillar mig att vi krigsbarn är mest lämpade att behandla den.

Visst är detta ett spännande arbete!

Kai Rosnell, chefredaktör

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos **Knivsta Tryckeri AB**, Knivsta, i september 2005.

I detta nummer:

	sidan
Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Tuula Kaarina fann sin mor	4-7
Riskema med barntransporterna	8
Ögonvittnen berättar	8-10
Tågolyckan som tystades ner	11
Bomber och mässling	11
Kungens och presidentens tal	12
Debatt	13
Årsmötesprotokoll	14
På gång i lokaliföreningarna	15
Tågkatastrofens följder	16

I nästa nummer:

"Jag har funnit min far!!!"

Mer litteratur

Helsingfors-jubileet

Klaus Härös nya film

Tänker du flytta?

Meddela din nya adress!

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr. per år. Tidningen ingår i priset.

Utgivning

Nästa nummer av MedlemsNytt utkommer i början av december. Deadline för manus 21 november.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Porin Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. **Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.**

Redaktionen för MedlemsNytt:

Matts Imhagen, ansvarig utgivare, Lundmansgatan 11 B, 761 45 Norrtälje. Tel: 0176-12029.

E-post: matts.imhagen@home.se

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Kølängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: kai.rosnell@home.se

Doris (Gui) Emanuelsson, Mjölnerbacken 15, 4 tr, 174 48 Sundhyberg. Tel: 08-7333187.

E-post: gui.sture@bredband.net

Pentti Käppi, Östra Skansg. 10, 413 02 Göteborg. Tel: 031-291688. E-post:

pentti.kappi@telia.com

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 H66r.

Tel: 0413-24236. E-post: tapani@rossi.se

— Ordföranden har ordet: —

Norrtälje i augusti 2005

God fortsättning på detta fantastiska år.

För oss finska krigsbarn har året gett oss ytterligare en plats in i framtiden.

Vi har hedrats av Sveriges kung **Carl XVI Gustaf** och finlands president **Tarja Halonen** i Haparanda och Torneå i samband med att konstverket "Ero" avtäcktes av kungen i Tullparken, Haparanda.

Vad återstår? Vi ska naturligtvis fortsätta att verka för våra medlemmar, finna flera av de våra som evakuerades från vårt gamla fosterland Finland och som är kvar i vårt nya hemland Sverige men inte känner till Finska krigsbarnsföreningar i Sverige.

Vi behöver varandra, att dela våra erfarenheter med andra som också fick lämna fosterlandet till något okänt och främmande. Det främmande har blivit vår verklighet. I botten av verkligheten ligger den, för många av oss, svåra separationen från morstryggheten.

Vi ska fortsätta med kontakterna med finska och andra krigsbarnsorganisationer. Bistå forskningen och påverka dagens beslutsfattare och organisationer med våra 60-åriga erfarenheter, erfarenheter som fortfarande bär spår av barndomsupplevelsena.

Vi ska bevaka våra intressen i vårt gamla hemland tillsammans med våra föreningar i Finland, att vi än mera erkänns som "krigsbarnsveteraner", då samhället inte klarade av att skydda oss mot krigets läsar annat än att skicka oss till främmande förhållanden.

Det minsta som kan göras är att återge finskt medborgarskap, för den som så önskar, utan kostnad (med dubbelt medborgarskap kan dock finnas viss risk att ambassaderna "bollar" över till varandra om problem uppstår i ett tredje land).

Vi ska ha fortsatt kontakt med krigsveteranerna.

Vid seminariet i Torneå lyssnade vi på krigsveteraner om deras minnen. Vi gav dem en stående ovation, något de tidigare inte upplevt. För vi har så mycket att tacka dessa grånade veteraner för vad de fick utstå, de räddade oss från sovjetiskt medborgarskap.

Det nämndes att när de ute på fronten fick reda på att finska barn, deras barn, evakuerades till Sverige ökade stridsviljan ännu mer.

Vid en inbjudan till finska ambassaden träffade jag krigsveteranen **Harry Järv**, mannen bakom den finska filmen "Framom främsta linjen". Jag såg filmen i Stockholm. Någon dag efter att jag sett filmen, jag trodde inte mina ögon, stiger Harry Järv ombord på den buss jag sitter i.

På ambassaden fick jag personlig kontakt med Harry Järv och hans fru och som ledde till att jag senare besökte honom i hans hem.

Harry Järv är en mycket aktiv veteran vars arbetsrums väggar består av fyllda bokhyllor. Han har själv skrivit en del böcker och visade ett manuskript som i det närmaste är färdigt för tryckning.

I somras besökte jag lottamuseet i Tusby, Tuusula, närmare tre mil norr om Helsingfors. Museet är inrymt i en herrgård och väl värt ett besök.

På övre våningen fanns rum om oss krigsbarn. I ett av rummen visas en film från en herrgård utanför Norrköping. Filmen är från 1942 som visar krigsbarn som nyligen kommit från Finland. Kom du till Norrköping och först till en herrgård så kanske du är med på filmen. Filmen visar flera omgångar barn som kom till herrgården innan de kom till fosterhem.

Här finns en anledning att vi gemensamt börjar planera för en resa till Helsingfors under vintern/våren 2006, om intresse finns.

Vi diskuterade möjligheterna vid riksförbundets augustimöte och kommer att i föreningarna undersöka om intresse finns för en sådan resa.

Riksförbundets styrelse samlades den 21 augusti och utsåg en ny kassör.

Styrelsen adjungerade enhälligt **Rauli Ahonen** till kassör. Rauli kommer från Norrköping. Han är väl förtrogen med debet och kredit som kassör i flera föreningar och har mångårig förenings- och styrelsevana. Vi hälsar Rauli varmt välkommen till styrelsen. Vår före kassör, **Pertti Lundin**, hade välvilligt stannat kvar på sin post tills ny kassör utsågs och har satt in Rauli i alla kolumner och siffror. Tack Pertti!

Det har varit en del synpunkter på vår webbsida www.krigsbarn.se och för att få en enhetlig webbsida inhämtas synpunkter även utifrån.

Att sammanställa synpunkter och förslag och utarbeta hemsidan utsågs **Kai Rosnell**, redaktör för MedlemsNytt, **Tapani Rossi**, suppleant i riks för skåneföreningen, **Lars Ulvemo**, vår webbredaktör, och jag.

Riksförbundets nästa styrelsemöte fastställdes till söndagen den 23 oktober i Stockholm.

Nästa månad 10-årsjubilerar Helsingforsföreningen av finska krigsbarn.

Vi blir många som kommer att närvara vid jubileet. I förra numret av denna tidning erbjöds ett förmånligt resepaket från Viking Line. Det som då inte var känt hos bokningsansvariga på rederiet och Poolresor var att helsingforsavgången den 15 september ställts in. Ett fartyg var chartrat.

Påpassliga medlemmar hörde av sig. Efter många telefonurer till Poolresor och rederiet erbjöds ett ännu förmånligare resepaket av rederiet med Åbobåt. Det slutgiltiga blev dock att helsingforsfartyget återinsätts men med en senare avgång och senare ankomst till Helsingfors, men resenärer till jubileet lovas transport från hamnen till lunchen kl. 11.30 i Paasisalen.

Matti Luhtanen

En fantastisk berättelse: Hur Tuula Kaarina fann sin mor

När jag var två år kom jag till Sverige, med en lapp runt halsen, från Åbo i Finland.

Jag reste med tåg via Haparanda till Gävle i mars 1944. Bomberna föll tätt över Åbo, så min styvfar fick springa med mej från skyddsrum till skyddsrum på vår väg till stationen.

I Gävle togs barnen emot av lottor som hade iordningställt en gymnastiksal med sängar till oss. Många kom för att hjälpa till att ta hand om oss och tog även barn med hem till sig. De söfaste, som hade lockigt hår, togs först. Jag sägs ha varit kvar bland de sista. Rakt stripigt hår, envis, och gallskrek för det mesta.

Kunde inte fått det bättre!

En av lottorna hade överläggning hemma med sin make och nittonåriga dotter om de kunde tänka sig att hon skulle ta hem den ungen, som var jag. Svaret blev: "vi försöker".

På det viset kom jag att hamna hos min svenska familj. Jag fick en mamma, en pappa och en syster som tog hand om mig precis som jag vore deras eget barn.

Kunde inte ha fått det bättre!

Enligt min syster var det lite spännande hos de familjer som tog sig an de finska krigsbarnen.

Det var väl inte som att skaffa sig hundvalp precis, men många kom och tittade på mig för de var lite nyfikna.

Skrämd av kriget

Det blev en svår och arbetsam tid för min svenska familj, har jag förstått. Jag var skrämd av kriget och blev livrädd när det kom ett flygplan, då började jag skrika och gråta.

Till slut kom de på att om de stängde in sig med mig i skafferierna där det var mörkt och tyst så blev jag lugn.

Besvärligt var det också på den tiden eftersom Sandvikens Jernverk hade en stark siren som tjöt vid arbetets början och slut samt vid lunchtid. För mig lät det som ett flyglarm.

De fick alltid se till att jag var i källaren då, så att jag inte skulle bli rädd.

Kaarina Kördel med sin man Göran i vimlet i Haparanda.

Foto: Kai Rosnell

Min syster fick arbete i Stockholm och flyttade hemifrån. Då var det bara mamma, pappa och jag. Jag fick en mormor också, för när hon blev änka flyttade hon hem till oss och bodde i rum och kök, på övre våningen, i vårt hus. Henne minns jag som ett helgon. Hon tog alltid mig i försvar, hur dum jag än hade varit.

Lån från Finland

Mamma och pappa gjorde aldrig någon hemlighet av att jag var "ett lån från Finland".

När kriget var slut väntade de spánt på att jag skulle bli hemkallad. Alla skulle ju hem igen.

Vi hörde absolut ingenting däriifrån. Kanske att jag ändå skulle få stanna. Fick i alla fall börja skolan. Ville då hellre skrivas in med mitt andra namn, **Kaarina** istället för **Tuula**, för att det inte skulle vara så tydligt att jag var "finnunge".

Berättade aldrig för någon att jag var från Finland, aldrig någonsin. Jag ville absolut inte att någon skulle få veta det.

Idag skäms jag inte för mitt ursprung.

"Far okänd"

Mina svenska föräldrar gjorde ansträngningar för att adoptera mig. Det var inte lätt eftersom finska staten hade bestämt att alla barn skulle hem igen. Mamma och pappa visste ju att min riktiga far var okänd. "Far okänd" stod det i mina papper.

Kanske fanns det ingen riktig familj att komma tillbaka till och då skulle det finnas ett större hopp för mig att få stanna i Sverige. Men mor **Martta** i Finland hade gift sig med **Vilho**, han var änkeman och hade två pojkar och själv hade Martta en pojke som var två år yngre än jag. Det fanns alltså en familj hemma i Finland som hade planer på att ta hem mig.

Inte förrän 1953, då jag var 11 år, hörde de av sig till Sverige. Vad jag kan förstå var det första gången och det blev ett oväntat besök. Det var söndag, mamma, pappa och jag hade varit ute på en cykeltur.

forts på nästa sida →

...och sin bror, och sina släktingar...

forts från föreg sida

När vi kom hem stod mormor på trappan, hon säger att vi måste komma upp för hon har besök.

Vi går upp till mormor och där sitter en man och en kvinna, de pratar bara finska, kan inte ett ord svenska och vi kunde ingen finska. Vi förstod med detsamma vilka de var och vilket ärende de hade. Minns inget mer från den dagen, var väl chockad.

Hjälp med tolk

Dagen därpå försökte mamma med alla medel att hitta någon som kunde hjälpa oss att tolka. Vi fick hjälp av en kvinna som kom i flera dagar, jag tror att Marita och hennes man Vilho stannade en hel vecka.

De sa att de kom för att hämta hem mig. Alla vänner och bekanta i Finland undrade hela tiden varför de inte tog hem sitt barn, när alla andra gjorde det. Det verkade på något sätt som andras funderingar oroade dem mer än deras egna bekymmer.

Hela händelsen skakade oss alla, skulle jag nu bli tvungen att åka till Finland?

Skolan först

De åkte tillbaka, utan att ta mig med eftersom jag skulle få avsluta min skoltermin först.

Efter en tid började sedan breven komma med besked om att de nu ville ha hem mig. Minns att pappa och mamma ordnade med pass åt mig och även åt sig själva. De sade att om jag måste åka, så skulle de följa med mig, för att se hur jag skulle få det.

Det slutade med att pappa och mamma åkte – utan mig.

När de kom tillbaka, hade de bestämt sig: de skulle kämpa vidare för att jag skulle få stanna.

Mormors tusenlapp

Min mormor, som jag avgudade, tröstade mig och sa att hon sparat en tusenlapp.

Den skulle hon sy in i fodret på min kapp, så att jag skulle kunna komma tillbaka om jag ville, men jag ville för mitt liv inte åka till Finland.

I brev som jag hittat kan jag läsa vad som skrevs mellan Finland och Sverige, att Marita och Vilho till slut insåg att jag hade det bäst i Sverige, men att de hoppades att jag någon gång, av egen fri vilja, skulle komma tillbaka till Finland.

Efter det sista brevet 1954 hörde de aldrig av sig mera, trots att de fick många kort och brev från oss. Först senare förstod jag att det troligen berodde på att deras granne som överstatte och skrev breven hade flyttat.

Vi pratade aldrig mer om Finland, ville aldrig.

Vi försökte istället att glömma allt.

Finskt barnbidrag

När jag fyllde 21 år 1962 i december, väntade jag barn. Min lästman och jag var "tvungna" att gifta oss (som det hette på den tiden). Bröllopet skulle bli i februari. Då kom det ett brev från Finland. Det kom som en "skänk från ovan".

Det var en bank i Finland som meddelade att jag hade inestående barnbidrag (vi tolkade det så) som aldrig hämtats ut. Pengarna, plus ränta hade samlats på en bankbok och upp gick till 2825 kronor, otroligt! Det upplevde jag som något helt fantastiskt.

Jag skulle ju gifta mig och behövde verkligen pengarna.

Mina rötter

När jag själv fick barn kom tanken många gånger på

Tuula Kaarina 5 år

mina egna rötter, men ville aldrig föra saken på tal med min svenska mamma. Hon blev nästan 90 år. Saken var så känslig för mig, jag ville aldrig visa henne att jag var intresserad av någon annan mamma än hon. Trodde att jag då skulle såra henne.

När jag fick barn blev tankarna ännu mer påtagliga och min mamma fanns nu inte längre i livet. Jag började undra mer och mer.

På chans till Åbo

Så en sommar, det var 1995, pratade jag och min man om att göra en båtresor till Åbo. Jag sa inget till honom först om mina funderingar på att börja "forska lite".

Frågade för säkerhets skull min svenska syster, som är 17 år äldre, vad hon tyckte och till min glädje uppmuntrade hon mig. Det kändes skönt att jag inte skulle gå bakom ryggen på någon.

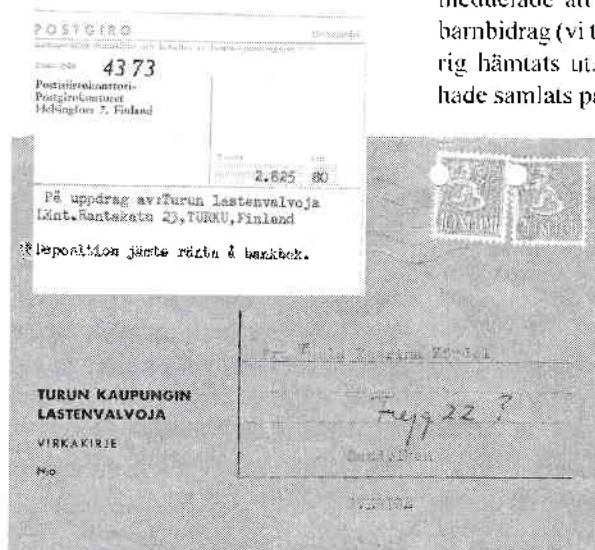
Började prata med min man om mina funderingar och han tyckte som jag.

Vi gjorde som vi tänkt, tog Finlandsfärjan till Åbo. När vi kom fram, köpte vi en karta för att se om vi kunde hitta gatans namn. Vi såg till vår glädje att den inte var längre bort än att vi skulle kunna promenera dit.

Många höghus...

Det första vi såg var många höghus, så vi tänkte att de gamla husen nog inte fanns kvar. Det verkade vara en lång gata med höga nummer, där vi började gå. Trots att det såg ut att vara enbart nybyggda hus, fortsatte vi ändå

forts på nästa sida →

...Hur Tuula Kaarina fann sin mor...

forts från föreg sida

att promenera vidare, för den adress vi hade var nummer 5.

När vi gått en stund började äldre hus att synas, men de slutade vid nummer 11. Där stannade vi och tog fram kameran, eftersom vi tänkte att det var så här det sett ut, där Martta och Vilho bott.

Vi fortsatte att gå och till vår stora häpnad blev det gamla hus igen, och på ett av husen stod det 5!!!

Kan inte beskriva känslan, blev alldeles skakig, ja nästan kallsvettig.

En liten gumma

Husen såg ut ungefär som våra gamla bruksgårdar. Vi gick in mellan husen, där stod en hel rad med brev-lådor, säkert tjugo stycken. Vi stannade och läste på alla och där på en låda stod det "Vuori"! De hette så i efternamn.

Då kände jag att nu blev det för mycket och sa till min man "nu går vi". Han sa inget, lät mig gå men han såg min reaktion och övertalade mig att vända tillbaka. Nu när jag var så nära och kanske skulle kunna få veta något, skulle jag väl inte ge upp, tyckte han.

Hade hunnit gå en bit så när jag nu vänder tillbaka, kommer jag in på gårdens insida. Där kan jag se många ingångar på rad. Ingången längst bort har en hög trappa och där står en "liten gumma" i schalet och håller sig i ledstängen. Säger till min man nervöst på skämt, "du ska se att det är hon"!

Tuula Kaarina 16 år

Klart att jag var nervös, det var inte precis plats för något skämt. Ödet kunde ju inte vara så att Martta skulle stå på trappan just då när vi råkade gå förbi.

"Är du min mamma?"

Av något slags magnetisk kraft går jag ändå fram till "gumman". Visste inte hur jag skulle bete mig, men jag måste ju ändå fråga, hur dumt det än skulle låta: "Är Du min mamma"?

Kunde inte ställa frågan så, eftersom jag inte kan finska, utan jag går fram till henne, tittar på henne, pekar på mig själv och säger: "Tuula Kaarina".

Hon tittar på mig men reagerar inte, jag ville absolut ha något slags reaktion, så jag upprepar mitt namn, "Tuula Kaarina", flera gånger, kunde inte sluta. När vi är på väg att gå reagerar hon till slut. Tittar upp mot sitt fönster och ropar något på finska.

Min bror Arto

Ut på trappan kommer en karl, i min ålder, han tittar på oss, kommer nerför trappan och kastar sig om halsen på mig och säger: "Jag kände på mej att du skulle komma"!

Det var min halvbror **Arto** och "gumman" var Martta, min mamma!!!

Otrolig slump

Det var otroligt omtumlande, nervöst men glädjefyllt. Vi ville säga så mycket, men jag kunde inte finska och de kunde inte svenska.

Det fick bli på engelska. Det var en otrolig tillfällighet att vi träffade varandra. Arto kom bara hem till Martta på ett kort besök med varor som han handlat till henne och just då kom vi. Annars hade vi aldrig mötts.

Visst var det sagolikt? Enormt tacksam mot min man som tvingade mig att vända tillbaka.

Det var så mycket vi ville säga varandra men på engelska finner man inte de rätta nyanserna.

Hjärtligt

Efter en kort tid kom min bror Arto och hans fru **Anja** och hälsade på oss i Sverige, över en dag.

De fick se hur vi hade det. Konversationen var på engelska då också eftersom vi inte känner någon som

kan finska. Förhållandet mellan oss var hjärtligt ändå.

Vi har haft kontakt sen dess med kort till varandra varje jul och vi har skickat blommor till Martta på hennes födelsedagar.

Vem var min far?

En stor längtan har alltid funnits, att få prata med dem, tillsammans med en tolk.

En viktig fråga för mig att få svar på: Vem var min far? Det stod "far okänd" i mina papper, som jag hade med mig ifrån Finland. Ryktet sa att han var en tysk soldat.

Frågan var för känslig att ställa eftersom Martta hade sagt att han hette.... och så sa hon ett finskt namn, men han var död!? Så var det inget mer med det.

Har funderat mycket på det svaret. Om hon visste vem min far var, varför skickade hon mig till Sverige med "far okänd" i mina papper?

Radioprogram

Så gick det nästan tio år.

Hörde en dag i ett radioprogram där man pratade om finska krigsbarn och att de hade svarat på enkäter och berättat om sitt levnadsöde och att man fortfarande väntade på att fler skulle börja "prata".

Jag kände att detta var något som gällde mig också. I allra högsta grad! Jag hade ju aldrig sagt något, jag hade ju aldrig "pratat", bara förträngt. Nu ville jag också ge mig till känna. Jag ville också berätta, men varifrån kunde jag få en sådan enkät?

På Internet fann vi ett namn och ett telefonnummer: **Pirkko Ahlin** i Karlstad. Jag tog mod till mig och ringde henne. Hon lät så trevlig, hon skulle skicka mig en enkät. Hon talade också om för mig att jag kunde vända mig till **Irja Olsson** i Gävle.

Behov att prata

Irja samlar en grupp finska krigsbarn en gång i månaden, där alla får prata. Det finns ett stort behov av att få prata eftersom vi inte gjort det tidigare. Jag berättade om mitt öde, att jag haft turen att få möta min mor och bror men aldrig kunnat prata med dem "på riktigt".

forts på nästa sida →

”...men vem var egentligen min far?”

forts från föreg sida

– Om du vill ha en tolk, sa Irja, då kan jag hjälpa dig att få kontakt med ett finskt krigsbarn i Åbo. De brukar alltid vara villiga att hjälpa till.

Vilket fantastiskt erbjudande!

Trodde inte att det var sant, skulle jag kunna få träffa mina släktingar i Åbo och få prata med dem tillsammans med en tolk? Skulle det verkligen vara möjligt att genomföra?

– Javisst, sa Irja och tog kontakt med min bror Arto och hans fru Anja.

Barnen ville med

Sen berättade hon för mig att de blev så glada när de fick höra att ”Tuula” skulle komma. Självt var jag jättelycklig! Berättade för min man **Göran** och mina barn, **Thomas** och **Agneta**. De ville väldigt gärna följa med.

Klart det skulle vara roligt för dem att träffa sin finska släkt. Det är viktigt för barn att få veta sitt ursprung. Alla vill ju veta det, förr eller senare.

Planering

Nu gällde det att planera en helg som passade alla. Irja föreslog att jag skulle skriva ett brev till Arto. Hon ville hjälpa mig att översätta det till finska. Blev så glad, satte mig genast ner att skriva och föreslog en träff lördagen den 13 december. Fick sen ett kort från Arto och Anja där de sa att vi var mycket välkomna.

Nu återstod för oss alla att ställa in oss på en dag i Åbo, tillsammans med vår finska släkt! Det kändes mycket nervöst, samtidigt var det väldigt kul också. Det gjorde det även för Göran, Thomas och Agneta.

En underbar tolk

Irja hade ordnat med tolk, **Hely Mäki**, jag ringde henne och berättade lite om oss. Det kändes genast mycket lugnare för hon var så lätt att prata med. Vi bestämde träff utanför vårt hotell. Dit kom också Arto.

De skjutsade oss till Maritta. Hon bodde alltså kvar hemma i sin lägenhet på ”nummer 5” där hon bott nästan hela sitt liv. Hon var nu 96 år!

Det var förstås gripande att träffa henne, hon satt vid köksbordet och vi alla stod runt om.

Jag kramade henne, sa att jag var

Tuula Kaarina 19 år.

Tuula. Vet inte riktigt om hon förstod. Det måste ha varit svårt för Maritta att förstå att jag blivit så gammal. Hon fäste blicken istället på Agneta och ville inte riktigt släppa den. Hon trodde säkert att Agneta var jag!

Arto hade berättat för Maritta, långt innan, att jag skulle komma. Hon hade varit ganska pigg men de sista veckorna hade hon blivit sämre. Hon såg i alla fall väldigt nöjd ut. Alla vi andra var också glada att få träffa henne.

Kusinerna träffades

Arto gick hem till henne tre gånger om dagen nu. Arto är fantastisk, han berättade att han själv var sjuk, någon typ av blodcancer. Han var väldigt blek och hade tappat allt hår. Det var en stor glädje att han ändå orkade med oss.

Efter att ha hälsat på Maritta åkte vi alla hem till Arto. Där fanns Anja förstås men även deras barn och barnbarn. Thomas och Agneta fick träffa sina kusiner, **Sami** och **Ari** samt Samis fru och barn.

Det blev hjärtligt från allra första början. Toppen att också kusinerna fann varandra! De hade ordnat ett riktigt kalas för oss med smörgåsar, kakor och en stor tårta. Sen pratade vi.

Vem var Veikko?

Tolken Hely Mäki var helt underbar! Det kändes på något sätt som hon också hörde till slakten. Stämningen var så lättsam och trevlig och det var mycket hennes förtjänst att all nervositet försvann.

Hely översatte sen allt vad vi frågade om. Frågan om vem som var min far blev lite ”rörig” för Maritta. Hon sa först ett namn men sen sade hon ett namn till. Då log Hely och viskade:

”Det var nog en tysk soldat i alla fall” men efter en stund sa Maritta: **”Veikko Honkonen”**.

Det var det namnet som hon hade nämnt förut också, men inte ville säga mer om det.

Då kom min nästa fråga, varför lät hon det stå ”för okänd” i mina papper?

Svaret var att han betalade underhåll till henne, för mig. Hon berättade aldrig för honom att hon skickat mig till Sverige, så hon fortsatte att få underhåll för mig, utav honom.

Nu är jag väldigt nyfiken på vem han var? Hur hans liv blev och om jag har syskon på hans sida också? Men något sådant gick ej att få reda på. Vi fick nöja oss med det besked vi fick.

För att få veta mer måste jag börja söka efter honom själv. Blir mer och mer nyfiken på vem han var. **”Veikko Honkonen”**. Det får bli nästa stora fråga....

Bröllopsmadeira

Det blev en värdefull dag hos släkten i Åbo. Vi hann också ut i staden och fick uppleva Åbos julmarknad.

Klockan 17 var vi välkomna tillbaka igen. Då hade Anja kokat härlig köttsoppa med goda smörgåsar till.

Senare ville de bjuda på madeira som de sparat från bröllopsdagen för 34 år sedan. De hade köpt två flaskor, en hade de druckit ur då och en hade de sparat – till nu. De hade planerat att smaka den till årets bröllopsdag men då var Arto för sjuk. Nu efter sju behandlingar var han bättre och så ville de ju så gärna bjuda oss.

Vi kände oss otroligt hedrade! Det var väldigt festligt att få skåla i madeira som var 34 år! Den var dessutom mycket god.

En fantastisk dag var till ända och det var dags att ta farväl. Vi kramade om varandra och vi tackade, dels våra släktingar men också Hely som gjort vår dag till ett underbart minne för livet.

Så hade kusinerna kommit överens om att gå ut gemensamt på kvällen. De hade förfärligt roligt allesammans.

*Tuula Kaarina Kördel
(Pöyhönen), Sandviken*

**I nästa nummer:
Jag har funnit min far!!!**

Barntransporterna var riskabla

Krigsbarntransporterna var ingalunda riskfria, även om de ansvariga i Finland inte gärna ville tala om farorna.

Efter det att fartyget Bore I attackerats av en ubåt på väg mellan Åbo och Stockholm 13 januari 1940 – en följebåt sjönk och 26 besättningsmän omkom, 15 räddades – övergick man till tågtransporter via Torneå-Haparanda, vilket ansågs säkrare.

Där fanns inga minor eller ubåtar, men ryskt flyg attackerade tågen, och resorna från Helsingfors till svenska gränsen kunde vara flera dygn. Hygienen var inte den bästa och sjukdomar spred sig ibland okontrollerat.

Det snabbaste transportmedlet var flyg som företrädesvis användes för sjuka barn.

Vi har varit i kontakt med några personer som varit med om dessa traumatiska händelser: tre som var med om ubåtsattacken, och en person som i hela sitt liv undrat om han drömt. För den svåra tågolyckan vid Littala i mars 1940 tystades ner. Ändå var det en av de värsta tågolyckorna i Finlands historia – 31 personer dog, bland dem många krigsbarn och ledsagare.

”Aura sjönk på sex minuter”

En av passagerarna på Bore I var **Irene Vuorento**. På den tiden hette hon **Heino** och reste tillsammans med mor och tre syskon från Åbo med adress kontraktsprost **Ragnar Hagström** i Gillberga, Södermanland.

– Vi hade evakuerats till Mynämäki från Helsingfors. Bomber hade förstört grannkvarteret så det var farligt. Vår far stannade, berättar Irene, nu 77 år.

”Alla upp på däck!”

Familjen åkte tåg från Mynämäki till Åbo.

– Jag minns att alla frågade hur gammal baby'n var. Mamma svarade ”sex veckor”.

På båten Bore I fick familjen egen hytt, avresan skedde sent på eftermiddagen 13 januari 1940.

– Jag vaknade av att larmet gick, det knackade på dörren, ”Alla upp på däck”, ropade någon. Vi brukade beordras ”ner i källaren” vid fara... Vi gick upp på däck, fick livbälten, alla utom baby'n **Viljo** i mors famn.

Såg inte ubåten

– ”Stanna här, spring ingenstans!” Vi stod där, det kändes länge. Jag var sjösjuk, någon lyfte upp mig så jag kunde spy ut över relingen, det var kanske därför jag inte såg någon ubåt, jag hörde inte explosionen heller.

– Jag var inte rädd, inte förrän efteråt när jag hörde vad som hade hänt. Man sa att Bore hade färd sex träffar

Irene Vuorento har sina fotoalbum som stöd för minnena. Foto: Kai Rosnell

men enbart i vattentankarna. Men ”krigsbåten” Aura, man sa ”sotalaiva” om följebåten, sjönk på sex minuter. Den gick itu på mitten, man trodde först att den hade träffats av en torped från ubåten. Dom sa att det var en tysk ubåt, ”saksalainen”.

Man visste inte ombord på Bore vad som verkligen hade hänt, att Aura försökte jaga den ryska ubåten med sjunkbomber, men att en sjunkbomb

exploderade på däck, med katastrofala följder.

Prins Wilhelms skor

Irene minns ankomsten till Stockholm som var upplyst, ”som ett sago-land”.

Prins Wilhelm mötte på kajen, räckte min mor handen och sa ”välkommen till Sverige”, jag speglade mig i prinsens skor.

forts på sid 10 →

Pekka Tenhunen minns resan 13 januari 1940 med Bore I från Åbo till Stockholm

”Några barn hade sett ubåten”

Jag var nio år och minns en del från den resan.

Min mor följde mig och min äldre syster **Pirkko Liisa** till Åbo hamn. Det var beckmörkt när vi fördes ombord på båten. Vi hamnade i en hytt alldeles i aktern. Vi var kanske fem-sju barn i den hytten. De ledsagande tanterna tog väl hand om oss och vi barn bekantade oss snabbt med varandra så resan började bra trots en viss hemlängtan.

Underligt buller

Följande dag skulle vi, om jag minns rätt, sova en stund efter maten, men då hördes ett underligt buller, som om en bricka hade tappats i golvet, ett skramlande ljud, och barns gråt. Någon av oss kikade ut genom hyttddörren. Barn sprang gråtande utan skor och ytterkläder i gången och de vuxna klädde på dem och lotterna sprang fram och tillbaka och tröstade gråtande barn. Vi fick också bråttom, vi var rädda att nu kanske båten sjunker och vi bara tittar och ingen säger något till oss.

Vi hörde och kände ett dunkande i båtens akter ett par gånger. Då kom några män in i vår hytt och sa till oss att klä på oss och gå ut. Sen började de skruva upp en lucka i bakändan av hytten och pressade sig in där, då kom också våra ledsagare och sa till oss att klä på oss. Den sista påklädningen skedde i korridoren. Där fick vi också livbälten på oss.

Skosnörena...

Sen fördes vi med väldig brådska upp på däck där det redan var mycket folk. Jag hann inte knyta skosnörena förrän uppe på däck. Min syster förstod situationen bättre, hon var rädd och skakade så kraftigt att hon inte kunde knyta sina skosnören utan bad mig göra det.

Hon sa att vi kanske drunknar och det syns inte land någonstans. Jag sa till henne att vi drunknar inte, vi har ju livbälten och det finns land där borta, och visade med handen.

Visst var vi rädda när det sköts runt omkring oss och livbåtarna var ned-sänkta i jämnhöjd med däck. Jag såg

Pekka Tenhunen, född 1931, nio år.

vattenpelare som steg upp ur havet.

Jag minns klart hur långt bakom oss hördes en explosion och de vuxna sa att ”nu exploderade ett av våra egna fartyg och det sjunker”.

Jag såg ett flygplan ovanför oss och de vuxna sa att den bombar en rysk ubåt. Några av barnen berättade att de hade sett ubåten.

Rädslan försvann när vi stötte på svenska krigsfartyg som hade kommit för att möta oss.

Stad i ljus

Den sista delen av resan till Stockholm var märklig för där var hela staden upplyst.

Vi inkvarterades där i något ålderdomshem. Min syster skrev därifrån till vår mor att vi var välbehållna i Stockholm. Det var ett glädjebud för därhemma hade hon fått för sig att vi hade rest ombord på Aura och i radion hade man sagt att Aura hade förlist.

Efter kanske en vecka i Stockholm sattes min syster och jag och några barn till på ett tåg och fördes till Borås.

Flera somrar i Borås

Vi kom till samma ställe, till disponent **Bror Ohlson**. På våren 1940 kom order att barnen skulle åter-sändas till Finland, så vi började tåg-resan hem till Lahnavärv. Mor hämtade oss därifrån till Pieksämäki, de hade flyttat dit, far var järnvägare och behövde inte gå ut i kriget.

Vi brevväxlade med Sverige och

inbjöds dit över somrarna, så min syster och jag var där somrarna 1941, 1942, 1943 och 1944, och min syster en gång till senare.

Lätt beslut att resa

Här i Finland har det hörts klagomål varför mödrarna skickade sina barn till Sverige. Vi bodde före vinterkriget i Pölläkkälä, Äyräpää, 25 km från ryska gränsen, och blev evakuerade. Att bo i ett rum utan värme, med 20-30 minusgrader ute, var inget nöje, man fick sova i ytterkläderna.

När det sedan stod i tidningen att Sverige tar emot krigsbarn var det inte svårt att resa dit, vi trodde ju att kriget i alla fall skulle ta slut snart.

Det diskuterades också att om ryska invaderade Finland så skulle våra föräldrar försöka komma till Sverige och då skulle vi vara tillsammans igen.

Tiden i Sverige var en underbar och lärorik tid. Jag står i stor tacksamhetsskuld till det svenska hemmet. Jag har inte fått något trauma, bara goda minnen.

Och jag vill framföra ett stort tack till farbror Bror och hans hustru, tant Andrea. Fast de har redan lämnat det jordiska.

Pekka Tenhunen

Översättning: Kai Rosnell

Jämför med systemens version på nästa sida!

Enda minnet: jag såg ubåten!

En av de pojkar som ”såg” ubåten från däck på Bore I var **Fjalar Kommonen**, då sex år (född 1934). Han reste tillsammans med sin två år äldre syster **Bodil Birgitta**.

– Det är faktiskt det enda jag minns säkert från den resan, att jag såg ubåten just under vattenytan. Den var aldrig i övervattensläge, säger Fjalar Kommonen, Esbo, när jag når honom via telefon.

– Så jag har ingenting mer att berätta...

Kai Rosnell

Pirkko-Liisa Hukka, f. Tenhunen, berättar sin version av ubåtsdramat

”Jag såg när följebåten sjönk”

Pekkas syster **Pirkko-Liisa**, nu med efternamn **Hukka**, var tolv år när hon och hennes lillebror skickades till Sverige. Hennes minnesbilder är inte exakt likadana som Pekkas:

”Det var bråttom när vi skulle iväg, vi fick bara ett par timmar på oss för båten skulle gå på kvällen nästa dag från Åbo. Vi for iväg med tåg, jag minns att pappa såg ut att ångra sig när han följde oss till stationen.

Bomber över Åbo

Vi for ensamma, vår mor var inte med, jag skulle ta hand om Pekka. Vi fick övernatta i Salo och kom till Åbo nästa morgon. Där fick vi sitta i ett splitterskydd medan bomberna regnade över staden.

På kvällen fick vi gå ombord på Bore I, vi hamnade i en tvåmanshytt akterut.

Jag tyckte jag hörde en larmklocka och så kom en lotta och sa till oss att klä på oss och gå upp på däck, jag hann inte knyta skosnörena, Pekka hjälpte mig med det när vi kommit upp.

Försökte ramma ubåten

Vi förstod att något särskilt var på gång. Och sedan såg jag faktiskt följebåten Aura sjunka bakom oss. Händelsen finns beskriven i Vinterkrigets historia del 4. Det var en rysk ubåt

Pirkko-Liisa Tenhunen. 12 år då.

som sköt två torpeder, men de gick mellan två av de finska fartygen. Aura försökte köra över ubåten men missade, hon släppte fem sjunkbomber, och det kom upp oljefläckar till ytan. När de skulle sänka den sjätte bomben exploderade den på däck och båten sjönk. Femton man räddades, 26 omkom.

Tryggt vatten

Sedan kändes det underligt när vi kom in på svenskt vatten och man sa att där kan inte ryssarna anfälla oss, då kände vi oss trygga.

Inte så att vi barn hörde i alla fall.

Irene var nästan 12 år gammal den våren.

– Vi fick resa tillbaka till samma prästgård i början av 1944, min bror **Veikko** och jag, och stannade ett halvår. Några dagar efter att jag kom hem i oktober dog min äldre syster **Kerttu**. Hon hade blivit sjuk. Nu är det bara jag kvar av familjen, Veikko är också död sedan flera år.

Irene var efter hemkomsten ivrig att komma ut och tjäna egna pengar, började som springflicka, lärde sig bokföring, har drivit egna butiker (lädervaror, sybehör m m) och arbetar fortfarande med bokföring och som skatteexpert.

Kai Rosnell

Jag har aldrig sett så mycket ljus som när vi kom in till Stockholm på kvällen!

Vi kördes till Sabbatsbergs ålderdomshem, Torsgatan 32, därifrån skrev jag ett brev till vår mor, det finns ännu helt intakt här hemma. Jag minns att **Prins Wilhelm** kom dit en dag, en väldigt lång karl.

Några dagar senare reste vi med tåg till Borås där disponent **Bror Ohlsson** tog emot oss med sin fästmö Andrea, de gifte sig senare på våren. De var i nklädda, de kom nog direkt från en fest.

Han berättade senare att han egentligen bara velat ha Pekka, men jag släppte inte min bror så han tog oss båda. Senare tog han ännu ett finskt krigsbarn, **Pauli**.

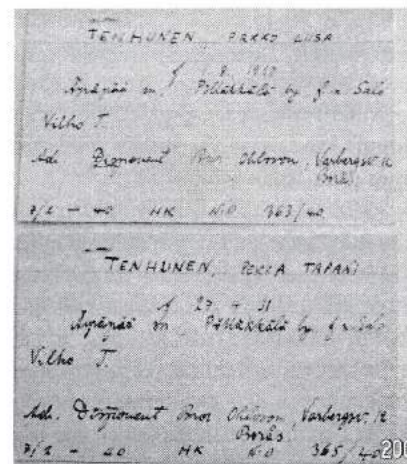
Språket en rikedom

Det var en underbar familj. Jag är lycklig, faktiskt lycklig, för att jag fick komma till Sverige då. Jag lärde mig svenska, det är alltid en rikedom att kunna språk. Sedan var Pekka och jag över flera somrar i rad hos Bror Ohlsson i Borås, han skickade biljetterna.

Jag brevväxlar fortfarande med yngste sonen i familjen – Ohlssons fick fyra egna barn.”

Efter studenten läste Pirkko-Liisa svenska på universitetet i Helsingfors. Hon gifte sig med en kurskamrat och har därefter varit hemmafru, tagit hand om familjen, tre barn och sju barnbarn.

Nedtecknat från ljudband, översatt och bearbetat av Kai Rosnell.

Aura sjönk...

forts från sidan 8

Irenes mor hade förberett resan, visste vart de skulle.

– Vi hade en underbar tid i prästgården i Gillberga, minns Irene.

Babyn dog

Hemresan var bestämd till 13 april, men det kom att dröja ytterligare en månad innan familjen kom hem.

– Babyn började gråta en kväll, det gick inte att stoppa, vi väckte prostinnan som körde honom och mor till sjukhuset i Eskilstuna. Mor kom hem på morgonen, ensam, pojken hade dött. Vi fick aldrig veta orsaken, han är begravd på Gillberga kyrkogård. Och det talades aldrig om detta sedan.

Tågkatastrofen som tystades ner

I 65 år har **Unto Sinisalo** burit med sig minnena från natten till den 4 mars 1940.

Det var då ett snälltåg norrifrån i snöyran körde mot rött ljus vid littala och strax därpå kolliderade front mot front med krigsbarnståget från Helsingfors.

– Jag vaknade av att fågvisslan tjöt och det snöade på mig. Jag låg med glassplitter omkring mig, berättar Unto, 75 år, när vi besöker honom hemma i Fellingsbro nära Örebro.

– Så hörde jag någon som ropade mitt namn därute. Det var min syster Sinikka som hade kommit ur tåget och letade efter mig.

Det brann för fullt

– Jag såg barn och soldater stå ute på fältet i djup snö. En soldat släppte inte ut mig förrän jag klätt mig. Det visade sig att "min" vagn redan var kopplad ifrån de brinnande vagnarna framför.

– Ja, det brann för fullt där framme. Loken stod mot varandra som hingstar som stegrat sig. När jag kom ut såg jag döda människor överallt, både barn och soldater.

Femton krigsbarn

31 personer dog vid olyckan. Femton var krigsbarn på väg till Sverige via Torneå, två mödrar, tre ledsagare,

tre personer på krigsbarnstågets lok samt åtta passagerare på snälltåget norrifrån.

Tre dygns väntan

– Vår mor hade följt oss från Inkeroinen till Riihimäki där vi skulle ansluta till krigsbarnståget. Vi hade väntat tre dygn när det äntligen kom, och det var väldigt bråttom, det körde direkt när vi kommit på.

Unto var uttröttad och somnade direkt på en fanerskiiva placerad mellan bänkarna i kupén.

Efter olyckan fick de överlevande barnen vänta i en lada innan de transporterades tillbaka till Helsingfors och ett barnsjukhus.

– Där var en del av våra vårdare också intagna, bland dem en kvinna som fått svåra brännskador på armar och ben när hon kastat ut barn i snön ur en brinnande vagn.

Behandlad som dräng

Efter någon dag fick de kliva ombord på ett nytt tåg till Torneå och Sverige.

Syskonen hamnade i Habo i Västergötland. Unto kom till en lantbrukare och hans likaledes ogifta syster.

– Jag behandlades som den värsta dräng, fick jobba med allt. Fosterfar lät mig inte ens lyssna på radion, det fick jag göra när jag nån gång besökte

Sinikka i granngården. Ibland tog jag ändå med radion upp på vinden och lyssnade, jag ville veta hur det gick i kriget, min far var ju vid fronten.

Syskonen återvände till Finland första maj 1940. Men Unto återkom till samma ställe i juni 1941, över sommarlovets var det ränt. Det blev tre år.

Efter diverse jobb i lantbruk och skogen flyttade Unto till Sverige, gick på Ultuna lantbruksskola och jobbade med jordbruk och boskapsskötsel.

Mor fick inget veta

– Det mest förvånande med tågolyckan är att ingen talade om den, den nämndes inte, den hade aldrig existerat. När jag berättade sa folk att "det har du drömt". Inte ens min mor hade blivit underrättad, hon hade ingen aning om den när jag frågade om det stått något i tidningarna, berättar Unto.

– En enda person har jag träffat som var med, utöver min syster. Det var en pojke från Kotka som jag träffade i Danmark en gång. Men jag minns inte hans namn.

De femton barn, alla helsingforsare, som dog vid olyckan ligger i en gemensam grav på Malms begravningsplats i Helsingfors.

Kai Rosnell

Se även Sista sidan!

Mamma Linnea, uppe till höger, följde med dottern Anita (närmast henne) till Sverige. Bilden är tagen i Haparanda 17 januari 1940. Fotografen okänd.

Anita Aro Andersson: Bomber och mässling ett gissel på tågen

Mitt första minne av kriget är att himlen hemma i Helsingfors lyses upp av "sprakande stjärnor".

Samtidigt hörs mullrande dova ljud. De vuxna var rädda men sade att det inte var farligt: bara ett fyrverkeri!

Tågresan till Sverige skedde tillsammans med 300 andra personer, småbarn och mödrar. Mamma Linnea som var frontlotta följde också med.

Tåget bombades och vi kastades alla ut i snön. Lyckligtvis skadades ingen den gången.

En bild tagen 17 januari 1940 visar barnen framme i Haparanda, många med synbara märken av mässlingen som härjade på tåget.

Jag har själv inga minnen av den resan, jag var bara tre-fyra år då, men mamma har i en sorts dagbok berättat om resan som tog åtskilliga dagar.

Mamma och jag åkte hem igen den sjunde september 1940, enligt notering i passet.

Inför vår minnesresa till Torneå-Haparanda nu i april var jag orolig, ängslig. Men denna gång visste vi vad som väntade. Vi kände varandra redan före resan så spänningen släppte.

Jag gjorde flera resor mellan Finland och Sverige under krigsåren men har bara fragment av minnen kvar.

Anita Aro Andersson

Konung Carl XVI Gustafs tal

vid invigningen av krigsbarnsstatyn i Haparanda 26 april 2005.

Republiken Finlands President, landshövdingar, mina damer och herrar.

Idag sluts en cirkel. Krigsbarnsmonumentet här vid gränsen mellan Finland och Sverige, mellan Torneå och Haparanda, skall alldeles strax avtäckas.

Minnesmärken finns redan på många platser i Finland, platser varifrån krigsbarnen bröt upp för resan in i en okänd framtid. Sedan några år finns det också en minnestavla vid Skeppsbron i Stockholm där många barn som kom till Sverige i samband med kriget steg i land.

Men det var här uppe vid denna gräns som tusentals krigsbarn läm-

nade sitt hemland. De var på väg till en tillfällig, men okänd fristad i svenska hem och familjer och detta skedde under brinnande krig.

Det mesta var nytt, inklusive språket, för de barn och syskongrupper, som anlände till Sverige. En del kom med bara en adresslapp om halsen. De allra flesta barn fick det tack och lov bra här, men separationen från den egna familjen och från hemlandet var naturligtvis svår för många och satte spår i själen för all framtid.

Jag var själv inte ens född när allt detta skedde, men jag hörde senare i min barndom talas om de krigsbarn, som min mor, Prinsessan Sibylla, hjälpte och stöttade på Bellevue-hem-

met i Stockholm. Hon förstod och kände starkt för deras situation och ville att de på alla sätt skulle få det bra.

Därför känns det naturligt och angeläget att idag få avtäcka Krigsbarnsmonumentet här i Tullparken i Haparanda 60 år efter krigets slut.

Jag hoppas att det skall påminna oss och kommande generationer om de finländska krigsbarnens mycket speciella liv och vedermödor. Det skall också påminna oss om den särskilda närhet som alltid har funnits och fortfarande i högsta grad lever mellan Finland och Sverige.

President Tarja Halonens tal

vid huvudfesten i Joentalo, Torneå

I fjol hade det gått 60 år sedan fortsättningskriget tog slut. Egentlig fredstid fick Finland uppleva först senare, eftersom det i morgon, den 27 april, har gått 60 år sedan kriget i Lappland upphörde. Våra krig berörde hela nationen: män, kvinnor och barn.

Vi har i dag samlats här i Torneå, vid gränsen mellan Finland och Sverige, för att minnas de yngsta av krigets offer: krigsbarnen.

Under krigen evakuerades ungefär 70 000 barn från Finland till Sverige, Norge och Danmark.

Avsikten var god och som mänsklig handling förtjänar den allt tack och all respekt. Finland deltog i ett tungt krig, och vänländernas myndigheter och talrika privata familjer och personer tog på sig ansvaret för de finländska barn som befann sig i en svår situation. Också de finländska myndigheterna och föräldrarna hade barnens bästa i fokus: man försökte ordna en trygg miljö för barnen där de kunde få vård och omsorg.

Det är svårt att på ett allmänt plan beskriva de upplevelser som krigsbarnen, deras egna föräldrar och de

familjer som tagit emot barnen och tagit hand om dem i många år har haft. Varje fall är olikt det andra och varje människas upplevelse är unik. Ändå kan var och en av oss på något sätt utifrån upplevelser i den egna barndomen eller som mor eller far förstå smärtan av separationen, osäkerheten och de personliga upplevelsorna av en främmande miljö hos krigsbarnen, deras föräldrar och barnens fosterföräldrar. I synnerhet för en del av de över 15 000 barn som aldrig återvände till Finland utan blev kvar i sitt nya hemland, kvarstod många obesvarade frågor om bakgrunden som krigsbarn och en känsla av att ha blivit övergiven.

Men jag har också fått brev om glädje och vänskap. För en del av barnen, i synnerhet de äldre som kunde förstå varför de sändes till ett annat land för att tas om hand av främmande människor, kunde den nya miljön och människorna vara en mycket positiv upplevelse. Mellan krigsbarnen och de personer som tog hand om dem under kriget uppstod en dyrbar, livslång vänskap.

I dag är dessa små krigsbarn över

60 år gamla vuxna med varierande livserfarenheter. Om det allmänt taget tog rätt lång tid innan man började tala om krigstiden i Finland, så tog det ännu längre tid innan man började tala om krigsbarnen. Frågan är känslig och väcker många känslor.

Under årens lopp har krigsbarnen själva organiserat sig och sammanfattat sina erfarenheter. Detta har också skapat förutsättningar för det vetenskapliga arbete som görs i dag. Tack skall ni ha för det.

Vi nordbor lever i dag i ett tryggt samhälle internationellt sett. Alla människor har det inte lika bra. Jag tror att vi med resultaten av de finländska krigsbarnens upplevelser och av myndigheternas sätt att agera kan hjälpa dagens krigsbarn. Låt oss göra detta med tacksamhet för den hjälp vi fått och med ödmjukhet inför all den kunskap som denna erfarenhet kan ge oss.

Saknar talen i Haparanda

Eftersom jag inte hade möjlighet att delta i den högtidliga invigningen av statyn "Ero" i Haparanda var det med stor förväntan jag öppnade MedlemsNytt för att läsa "allt". Förväntningen steg när jag såg alla lovande rubriker, såsom "Cirkeln är slut", "En oförglömlig upplevelse", "En historisk manifestation" med flera.

Men när jag läst tidningen från början till slut ett par gånger över-skuggade allt som "saknades" det som faktiskt var med. Min förväntan byttes i besvikelse. Och när jag såg "rutan" som berättade att "talen" fanns att läsa på RFK:s hemsida blev jag faktiskt ganska arg.

Visserligen har jag själv den möjligheten, men **det är oerhört många som inte har det!** Det borde redaktören både känna till och ta hänsyn till!

"Platsbrist" brukar vara ett populärt skäl att skylla på när något viktigt saknas. Att göra ett så flagrant miss-tag när tidningen samtidigt innehåller artiklar som jag som vanlig läsare inte hade reagerat för om de fått vänta till nästa nummer och som tillsammans fyllde fyra helsidor, går inte att ursäkta.

Att tidningen, förutom att "talen" saknades, hade ett ganska ostrukturerat och rörigt upplägg, även innehöll sådant som artikelförfattarna borde ha avstått ifrån gjorde inte saken bättre. Jag är inte säker på att haparandaborna uppskattar att deras kyrka liknas vid en spannmålssilo och kommentaren om hur många åhörare en biskop brukar tala inför var fullständigt onödigt och näst intill kränkande.

Däremot går det att ha överseende med att tvingas "leta" efter sammanhangen i artiklarna och diverse språkliga felaktigheter som alla ibland kan göra sig skyldiga till.

Så vitt jag förstår så är det redaktören som ensam sammanställer tidningen? Kanhända är det en orimlig uppgift! Kanhända borde hela redaktionen delta i det arbetet.

*Ann-Maj Danielsen,
Stockholmsföreningen*

Om Mannerheims "vapenlek"

"Bör vi nu omvärdera Mannerheim?", frågar Kai Rosnell i MedlemsNytt nr 2 2005, då marskalken i sitt avskedstal till den svenska frivilligkåren i mars 1940 talade om att "endast en del av er hann med i vapenleken...". – Jag reagerade för ordvalet redan då, kommenterade Orvar Nilsson som var med.

Nej, vi bör inte omvärdera Mannerheim. Vi bör omvärdera Kai Rosnell och Orvar Nilsson, som inte känner till ordet vapenleks betydelse och dess kulturhistoriska bakgrund.

Ordet lek har två betydelser. Dels betyder det tidsfördriv, dels "krigiska lekar, blodig lek" (enligt Cavallins svensk-latinska ordbok).

Lek kan, i synnerhet skönlitterärt, beteckna tävling eller kamp, med el-

ler utan vapen, kämpalek, strid, dust, fejd, berättar Svenska Akademiens stora ordbok.

I **Håtunaleken** 1306 överrumplade hertigarna Erik och Valdemar sin bror, kung Birger, och tog honom tillfånga, i Håtuna kungsgård. Han hölls fångslad på Nyköpings slott till år 1308. Men hämnd följde. Den utspelade sig på Nyköpings **gästabd** (även det en glad och positiv benämning) 1317, då Birger inbjöd sina bröder Erik och Valdemar till Nyköpings slott, där de efter ett präktigt kalas fångslades och sedan dog i fångsel.

Betydelsen av krig som vapenlek är urgamal. Mannerheim visste väl vad han sade, då han satte in vinterkriget i en urgamal tradition.

Stig Appelgren

"Militär talekonst"

Efter att ha lyssnat till Mannerheims tal till de svenska frivilliga i mars 1940 vill jag beteckna det samma som ett prov på svenskspråkig militär talekonst när den är som bäst. Det är ett varmt och högstämt tack till de svenska vapenbröderna för deras hjälp mot den numerärt överlägsne angriparen från öster.

En av meningarna, av närmast parentetisk natur, lyder: "Att av er endast en del hann fram, med i vapenleken, förringar ej värdet av edert ädla uppsåt."

Svar till Ann-Maj:

Hela redaktionen står bakom tidningen. Alla får ta del av innehållet även om det är jag som planerar, redigerar och svarar för den bristfälliga layouten. Jag är lyhörd för påpekanden.

Talen i Haparanda fick inte plats. Nu tar vi in kungens och presidentens tal i detta nummer, övriga finns tillgängliga på vår hemsida. De tre talen är betydligt längre och skulle kräva ytterligare två-tre sidor.

Om tidningen verkade ostrukturerad och rörig hänger det samman

med ambitionen att få in så mycket som möjligt. Vi gör en lågbudgettidning.

Ann-Maj har hittat "diverse språkliga felaktigheter" men har inte preciserat anklagelsen. Men visst, sådana kan alla ibland göra sig skyldiga till.

Roligt att rubrikerna fick godkänt.

* * *

En "detalj" som jag beklagar och ber om ursäkt för är den usla bildkvaliteten i förra numret. Jag vet inte orsaken men kommer inte att släppa ut en lika grå produkt en gång till.

Kai Rosnell, chefredaktör

Protokoll

från RFK:s årsmöte den 21 maj 2005 på Karliskoga Folkhögskola

1. Mötet öppnas

Ordförande Leila Ulvemo hälsade närvarande medlemmar välkomna och förklarade årsmötet öppnat.

2. Val av ordförande för mötet

Till mötesordförande valdes Kerstin Bergström, ledamot i kommunfullmäktige i Karliskoga.

3. Val av sekreterare för mötet

Till sekreterare för mötet valdes Marja Kinös.

4. Val av protokolljusterare och rösträknare

Till protokolljusterare tillika rösträknare valdes Sven-Olof Larsson och Esteri Amrén.

5. Fråga om kallelsen till mötet skett behörigen

Konstaterades att kallelsen till årsmötet skett enligt stadgarna.

6. Godkännande av dagordningen

Dagordningen godkändes.

7. Fastställande av röstlängd

Den upprättade närvarolistan godkändes som röstlängd för årsmötet.

8. Verksamhetsberättelse för år 2004

Mötesordföranden föredrog rubrikerna i verksamhetsberättelsen, vilken godkändes och lades till handlingarna efter genomgång av årsmötet.

9. Ekonomisk berättelse för år 2004

Kassören Pertti Luidin föredrog den ekonomiska berättelsen som fastställdes.

10. Revisorernas berättelse

Revisor Auvo Klefström läste revisoremas berättelse, som lades till handlingarna.

11. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen

Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för verksamhetsåret 2004.

12. Fråga om medlemsavgiftens storlek

Styrelsens förslag om att sänka medlemsavgiften för år 2006 till 75 kr/medlem antogs av årsmötet.

Styrelsens förslag om att stödmedlem till direktansluten medlem betalar endast 100 kr antogs av årsmötet.

13. Val av förbundsordförande

Till ny förbundsordförande valdes Matts Imhagen från Stockholmsföreningen. Matts Imhagen tackade för förtroendet och introducerade sig för årsmötet.

14. Tillkännagivande av styrelserepresentanter och ersättare

Enligt lokalföreningarnas val fastställdes följande styrelse:

Gävle-Dala: Jouko Rajaniemi – Ritva Nordin.

Mellansverige: Pirkko Ahlin – Sven-Olof Larsson.

Göteborgsföreningen: Riitta Grundel Koskinen – Orvokki Lingman.

Ostkusten: Eila Wictorzon – Pirkko Engström.

Stockholmsföreningen: Margareta Wersäll – Hilikka Mälarstedt.

Skåneföreningen: Karina Bolinder – Tapani Rossi.

Direktanslutna: Majja-Liisa Hedgren – Senja Rolands-son.

15. Val av revisorer och ersättare

Till revisorer valdes Evans Olsson och Erik Netz och till ersättare valdes Sam Halonen-Norlin.

16. Val av valberedning

Till valberedning valdes: Marja Hellstenius (samman- kallande), Pirjo Lindell, Rauni Janser och till ersättare Pirkko Loippo.

17. Motioner från styrelsen

Styrelsens motion om att nedanstående mening skall tilläggas stadgarna godkändes av årsmötet:

"Riksförbundet ska vara en intresseorganisation för de finska krigsbarnen".

18. Motioner från enskilda medlemmar

Från Kai Rosnell hade inkommit en motion gällande *föreningssekretess*. Styrelsen har tillstyrkt motionen och årsmötet godkände motionen.

19. Nästa årsmöte

Nästa årsmöte kommer att hållas i Göteborg. Göteborgsföreningens nye ordförande Riitta Grundel Koskinen hälsade alla välkomna dit.

20. Övriga frågor

Perti Kavén från Helsingforsföreningen informerade om det finska forskningsprojektet som leds av Singa Sandelin Benkö. Kavén informerade också om den slut- resolution där det framgår att de stöder forskningen och hans önskan till årsmötet var att även RFK skulle ställa sig bakom en liknande slutresolution.

Kai Rosnell frågade om årsmötet ställer sig bakom en rekommendation till RFK's styrelse att chefredaktören för MedlemsNytt adjungeras att delta vid förbundets styrelsemöten. Årsmötet tillstyrkte förslaget.

Kai Rosnell uppmärksammade årsmötet om ett problem i stadgarna gällande verksamhetsåret/räkenskapsåret/ kalenderår. Enligt nuvarande sätt att tolka stadgarna är den nyvalda styrelsen ansvarig för beslut tagna från år- skiftet fram till årsmötesdagen, då den nya styrelsen väljs/ tillkännages.

Kai Rosnell föreslog även en ändring i stadgarna ge- nom att bl.a. ge lokalföreningarna rätt till att vid behov utse en ersättare till ersättaren, som är vald vid resp lo- kalföreningars årsmöten.

På detta svarade Matts Imhagen: - För att kunna ta upp detta problem på ett årsmöte måste en motion i ärendet ha inlämnats på utsatt tid och eftersom detta inte skett, kan ärendet sålunda inte behandlas på detta årsmöte.

Aune Karlssons tre skrivelser till årsmötet lästes upp.

Leila Ulvemo avtackade avgående styrelseledamöter (Pertti Käppi, Gui/Doris Emanuelsson, Irja Olsson, Börje Dahl), avgående ersättare (Marja Kinös, Evans Olsson, Juhani Hirvonen), avgående revisorer (Auvo Klefström och Paavo Honkanen) samt kassören Pertti Luidin.

Gui/Doris Emanuelsson avtackade till sist avgående ordförande Leila Ulvemo.

forts på nästa sida →

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

Gästrikegruppen träffas hos Liza Olsson, på Näckrosstigen 7, kl. 13.00 den **andra tisdagen** i varje månad.

Observera adressförändringen! Om du har frågor kring mötena, ring 026-16 76 78.

Nästa träff blir 13 september, de följande den 11 oktober, och 8 november. Nya och gamla deltagare är välkomna!

Göteborg

Höstresa till Köpenhamn och träff med krigsbarn där planeras.

Mellansverige

14 november kl 19. Kura skymning i stadsbiblioteket Karlstad. Årets tema: På resa i Norden. Anmälan till Pirkko Ahlin, tel. 054-158638.

Eskilstunagruppen träffas enligt överenskommelse.

Ostkusten

Oskarshamn

Medlemsmöte 7 sept 2005 kl. 15 hos Eila Wictorzon, Repslagareg. 21, Oskarshamn. Anm. tel 0491-13738.

Medlemsmöte i oktober. Vi besöker SKB och Äspölaboratoriet i Simpevarp vid kärnkraftverket för att bekanta oss med hur ev. slutförvaring av atomavfall i Oskarshamn skulle kunna se ut. Det blir en resa drygt 400 meter ner i underjorden.

Vi har ett medlemsmöte på plats hos SKB. Datum och tid meddelas senare.

Anmäl ditt intresse nu! Leila Ulvemo 0491-774 03.

Julfest i Pingstkyrkans Festväning, Ö.Torggatan, Oskarshamn, lör-

dag 3 december 2005 klockan 16.

Vi firar även Finlands självständighet!

Anmäl till Eila 0491-137 38 el ler Ritva, 0490-126 63.

Visby

Medlemsmöten i Kafé Björkstugan, Visby, 17 oktober och 14 november 2005, alla klockan 18.00. Anm. Liisa Raita 0498-33118.

Julfest söndag 4 dec kl 14 på Strand Hotel, Visby, tillsammans med Finska Föreningen.

Anmälan till Liisa Raita, 0498-33118.

Västervik

Sånggruppen träffas 18/9, 16/10, 30/10 och 6/11.

Utställning i Visbiblioteket under temat: "Finlands sak är vår" 12/11 - 4/12.

Konsert i Marieborgsgkyrkan med Finland som tema. Musik av Sibelius, Merikanto m.fl.finska tonsättare.

Skåne

Höstträff på vingård i Skillinge 22 sept.

Höstmöte på Dalby Gästis 8 oktober.

Julfest 3 dec, lokal ej bestämd.

Stockholm

Vi träffas första tisdagen i varje månad kl 14-18 i Kristinasalen på Kristinehovs Malmgård, Kristinehovsg. 2, Stockholm. Anmäl senast tre dagar före till Hillevi Näsström, 08-58017823, Soili Andersson, 08-822242, eller Anneli Lithovius, tel 08-6554393.

Tisdag 6 sept: **Tema Haparanda**, samt besök av Sue Saffle, Virginia, USA. →

Kommentar

Göteborgsföreningen har på ett styrelsemöte utsett Edvard Löfström till ersättare (för ordinarie Riitta Grundel Koskinen) i RFK:s styrelse. Eftersom lokalföreningarna själva utser sina representanter har RFK konstaterat ändringen..

Motionen angående sekretessen som årsmötet antog innebär att RFK:s styrelseprotokoll skall vara tillgängliga för alla medlemmar såvida inte annat särskilt beslutas. K.R.

Risto Vasara

Ordföranden för krigsbarnsföreningen i St Michel, rektor Risto Vasara, Piekasmäki, avled i början av juli efter en lång tids sjukdom.

Denne fridsamme vänlige man besökte ofta riksmötena i Sverige och deltog i krigsbarnsdagarna på finska sidan. Han var själv värd för krigsbarnsträffen i St Michel 2001.

Han var verksam in i det sista. Han arrangerade bl a resor till Karelen för krigsbarn och hjälpte även krigsbarn från Sverige med att hitta sina gamla hem och rötter. Han hjälpte också till med att tolka vid behov.

Vid begravningen med den närmaste familjekretsen deltog också hans yngste fosterbror från Sverige.

Risto Vasara blev 65 år gammal.

K.R.

Tisdag 4 okt: Medlemsträff. Margareta Wersäll intervjuar en medlem.

Tisdag 1 nov: **Karelsk** eftermiddag med sång, musik och tango.

Söndag 11 dec: Julfest kl 13.30.

RFK-info

16-18 sept 2005: **Krigsbarnsdagar** i Helsingfors.

19-21 maj 2006: **Riksmöte** på Nordiska Folkhögskolan, Kungälv.

26-28 maj 2006: **Krigsbarnskongress** i Bad Boll, Tyskland.

9-11 juni 2006: **Krigsbarnsdagar** i Vasa.

Hemsidan

Riksförbundets hemsida har adressen www.krigsbarn.se – där finns även länkar till andra intressanta webbplatser.

Årsmötesprotokoll...

21. Mötets avslutande

Mötesordföranden och sekreteraren tackade för förtroendet varefter årsmötet avslutades.

Karlskoga den 21 maj 2005.

Kerstin Bergström, ordförande
Marja Kinon, sekreterare

Justeras:

Sven-Olof Larsson, Esteri Amrén

Avs: RFK
c/o Kai Rosnell
Kölångsvägen 10
741 42 Knivsta

B-POST

Tågkatastrofens följder

"I denna gemensamhetsgrav vilar de människor som under Finlands mycket svåra tid på resa till Sve-riqe förlorade sina liv vid järnvägsolyckan vid Iittala 4 mars 1940" står det på gravstenen på Malms begravningsplats. Namnen på de femton barnen är ingraverade där liksom två mödrar, en ledsagare, lokföraren och två eldare. Foto: Liisa Kontunen.

Den svåra tågolyckan söder om Iittala 3-4 mars 1940 (se sidan 11) fick till följd att lokföraren på snälltåget och tågklararen på Iittala station ställdes inför rätta. Lokföraren dömdes av tingsrätten till ett års fängelse, tågklararen till 100 dagsböter som omvandlades till 100 dagars fängelse.

Vid rättegången föredrogs ett brev med krav och anklagelser från föräldrarna till en knappt femårig gosse.

"På ett säkert sätt"

Däri anklagades de ansvariga för barntransporterna för att inte ha informerat om riskerna. Modern hade velat följa med sin son på resan, men fick inte. Om pojken varit högst tre år hade hon fått följa med.

- Ni kan lämna era barn med förtroende till oss och vi för dem på ett säkert sätt till Sverige, hade en representant för Nordiska Hjälpcentralen sagt vid en informationsträff dagen före avresan.

Hon nämner i brevet en kvinna som fick följa med, och som lyckades rädda både sig själv och sina två

barn ur den första vagnen där de flesta förolyckade befann sig.

Mycket kort notis

Hovrätten i Åbo uppläste senare tingsrättens dom och frikände de anklagade med motiveringen att det var en olycka orsakad av kriget.

Olyckan nämndes i en kort notis i lokaltidningen Hämeen Sanomat (Tavastehus) fyra dagar efteråt med upplysningen att "olyckan krävde vissa dödsoffer och flera skadades". Samma dag på förstasidan beskrevs en explosion i ett ammunitionslager i Italien som krävde sex dödsoffer!

Först tio år senare berördes olyckan igen, i samma tidning, med ögonvittnesskildringar. Ortens folk hade ju varit med i räddningsarbetet.

Svåraste olyckan

Olyckan var den svåraste dittills i Finlands historia. Bara en vecka senare dog 39 personer och 60 skadades, de flesta soldater, då ett transporttåg kolliderade med ett lok.

Varför tystades olyckan ner?

Pertti Kavén, välkänd forskare i krigsbarnshistoria, tror att censuren

förbjöd rapportering som kunde skada stämningen på hemmefronten.

Finsk krishantering

- Kanske ville man inte lämna ut rapporter som kunde minska föräldrarnas vilja att skicka iväg sina barn till Sverige, säger Kavén.

- Den tidens krishantering i Finland bestod i att man teg om saken.

Den inställningen förklarar delvis varför de finska föräldrarna ofta långt efter kriget vägrade tala med sina barn om krigsbarnsfrågor.

I detta sammanhang kan nämnas att de brittiska barntransporterna till Amerika upphörde efter torpederingen av "City of Benares" den 17 sept 1940 då 256 personer dog, bland dem 77 krigsbarn. Totalt 150 räddades.

Kai Rosnell

Som källa för reportagen om tågkatastrofen har använts bl a Sari Oksalas artiklar i Hämeen Sanomat 2 januari 2005.

K.R